

ROBERT KOLEJ YÜKSEK OKULU

Faruk Pekin

Robert Kolej Yüksek Okulu ABD'nin ülke dışında kurduğu ve halen faal en eski eğitim kurumu olan 1863 tarihli Robert Kolej bünyesinden doğmuştur. Türkiye'ye *American Board of Commissioners for Foreign Missions* (ABCFM, 1810) adlı Protestan kuruluşun misyoneri olarak gönderilen Dr. Cyrus Hamlin (1811-1900) adlı bir Amerikalı eğitimci dinsel değil, "seküler" denebilecek ölçüde bir pratik okul açma düşüncesiyle benzeri eğitim tarzına inanan Christopher R. Robert adlı New Yorklu bir işadaminin maddi desteğiyle 16 Eylül 1863 tarihinde İstanbul'un Bebek semtinde Robert Kolej adıyla bir okul açar.

1839 yılında İzmir üzerinden İstanbul'a görevli gönderilen misyoner Cyrus Hamlin, önce 1840 yılında Bebek İlahiyat Okulu'nu kurar (1). Dr. Hamlin 1853-56 yılları arasındaki Kırım Savaşı sırasında İngiliz askerleri için ekmek ürettiği bir sırada Mr. Robert ile tanışır. Hayırsever (filantropist) bir Protestan olarak İstanbul'da bir okul açma niyetinde olan Robert'a bazı Amerikalılar "New England tarzı" iyi bir Hıristiyan kurumu olmakla birlikte, seküler nitelikli genel eğitim veren bir okul açma fikrini aşlamışlardır. Mr. Robert ile tanışan Dr. Hamlin eğitim alanındaki görüşlerinin uyuşması üzerine Mayıs 1860'ta ABCFM örgütünden istifa eder ve birlikte açacakları okul için yer aramaya başlar.

Hamlin okul yeri araştırmaları sürerken geçici olarak Bebek'teki eski bir ahşap binada üçü İngiliz, biri Amerikalı 4 öğrencinin katılımıyla öğretime başlar. Hamlin maddi destek sağlayan kişinin itirazına rağmen okulun adını Robert Kolej (*Robert College - RC*) olarak tescil ettirir (2).

Hamlin okul için değişik alternatiflerden sonra Bebek Kayalar mevki, Rumelihisarı üstündeki tepeyi seçer ve 1869-71 yılları arasında bugünkü Boğaziçi Üniversitesi (BÜ) Erkek Öğrenci Yurdu olan, ortası avlulu, demir iskeletli Hamlin Hall adlı binayı inşa ettirir. Bu arada bu kez Bostonlu işadamlarının desteğiyle Gedikpaşa'da Amerikan Kız Koleji (*American College for Girls - ACG*) kurulur. Daha sonra bu okul için Üsküdar'da bir arazi satın alınıp bina inşa edilir ve ACG 1876'da Üsküdar kampüsüne taşınır. Ora da çıkan bir yangın sonrasında ACG 1914 yılında Arnavutköy'deki kampüsüne yerleşir.

1932'de RC ile ACG (yani Bebek'teki erkek lisesi ve karma yüksek okulla Arnavutköy'deki kız lisesinden oluşan iki kampüslü eğitim kurumu) bir müdürün idaresi altına alınır, 1959'da da tek Mütevelli Heyeti tarafından yönetilmeye başlanır. 1971'de özel bir kanunla BÜ kurulunca Bebek'teki Robert Kolej kampüsünde okuyan lise erkek öğrencileri Arnavutköy'e taşınır. Arnavutköy'de karma eğitime başlayan okulun orta kısmı daha sonra kapatılınca kurum iki yılı hazırlık olmak üzere beş yıllık eğitim veren bir lise haline gelir: **İstanbul Özel Amerikan Robert Lisesi**. Bu kurum elinizdeki kitap içinde ayrıntılı olarak ele aldığım ben bu makalede Bebek kampüsünde yaratılan Robert Kolej Yüksek Okulu'nu (**RKYO**) konu edineceğim.

Türkiye'de özel okullar konusu, "yabancı okullar" ve "azınlık okulları" adlandırmalarıyla Osmanlı devletinin erken dönemlerinden beri gündemdedir. Osmanlı'daki sınırlarını Fatih Sultan Mehmet'in çizdiği çok etnik yapılı, çok dilli, çok dinli, çok kültürlü "Millet Sistemi" gereği Rum, Ermeni, Yahudi cemaatleri "özerk" özel okullar (azınlık okulları) açabiliyordu.

Bu yaklaşım sıradan bir “ihvan” değildir. O d6nemin ekonomik, siyasi ve k6lt6rel koşulları 6ylesi bir “denetimli/denetimsiz hoşg6r6”y6 zorunlu kılıyordu. Ayrıcalıklar (16. yy başından itibaren başta Fransa olmak 6zere bazı 6lkelere verilen imtiyazlar) tanınan bazı 6lkeler de kendi misyonları için 6zel okullara (yabancı okullar) sahip olabiliyordu. Bu arada bazı İslami cemaatler de tekke ve zaviyeler çevresinde mahalle okullarını devreye sokabiliyordu.

Osmanlı padişahlarının 18. y6zyılın sonunda yukarıdan aşağı başlattığı “Batılılaşma” hareketi içinde 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat fermanları 6zel okullar konusunu bir hak olarak kabul etti. Daha sonra çıkarılan ve uzun s6re y6r6rl6kte kalan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 6zel okullar konusunu ayrıntılı hale getirdi. 1914’te başlayan I. D6nya Savaşı’yla birlikte yabancı okulları denetim altına almak isteyen Osmanlı y6netimi 2 Eyl6l 1915 tarihli Mek6tib-i Hus6siye Talimatnamesi’yle yabancı okulları yeniden tanımladı ve ilgili esasları belirledi (3).

24 Temmuz 1923’te imzalanan Lozan Antlaşması’nın 30 Ekim 1914 6ncesinde onaylı hem azınlık okullarının, hem de yabancı okulların T6rkiye’nin koyacağı kanunlar ve y6netmelikler doğrultusunda devamına karar verildi. Yani eğitim alanında azınlıkların ya da yabancıların kazanılmış t6m hakları korunuyordu. Lozan Antlaşması’nda yabancı okullara, 6zellikle yeni bir yabancı okul açılmasına ilişkin 6zel maddeler yoktur. Bu konuda karşılıklı yazılmış 6 mektup vardır. Bu mektuplar T6rkiye delegasyonu başkanı sıfatıyla İsmet Paşa tarafından İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilere yazılan mektuplarla onlara verilen cevaplardır. Lozan Antlaşması h6k6mleri gereği bu mektupların geçerlilik s6resi 7 yıl olduğundan, 13 Ağustos 1931 g6n6 mektupların bağlayıcı h6k6mleri ortadan kalkmıştır (4).

Lozan Antlaşması tartışmalarında esas olarak g6ndemde olan konu yabancı kişi ya da kuruluşların açtığı okullar değil, Heybeliada Ruhban Okulu olmuştur.

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat (6ęretim Birliği) Kanunu yabancı okulların denetlenmesi amacıyla 6zel okullara bazı ek çerçeveler getirirken t6m eğitim kurumlarını Maarif Bakanlığı’na bağladı. Mahalle mektepleri ve medreseler kapatıldı.

22 Mart 1926’da 789 sayılı “Maarif Teşkilatı Kanunu”yla yeniden 6rg6tlenecek TC Maarif Bakanlığı 1925 ve 1926 yıllarında “Yabancı Okullar Genelgesi”, 1935 yılında da 1915 6zel Okullar Talimatnamesi’ni esas alan “Yabancı Okullar Y6nergesi” yayınladı, 1941 yılında bu y6nergeyi tekrarladı.

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal’in 1 Kasım 1925’te TBMM’yi açış konuşmasında 6zel okulların geliştirilmesine vurgu yaptığı konuşmasının ardından 1928 sonunda başbakan, bazı bakanlar ve milletvekillerinin kurucu olduğu T6rk Eğitim Derneği (TED, ilk adı T6rk Maarif Cemiyeti) kuruldu. 1931’de TED Ankara Koleji’nin temeli olan ana okulu çalışmaya başladı. 1950’li yıllarda, var olan İstanbul, Ankara, İstanbul Teknik 6niversitelerine ek olarak Ege, Hacettepe, Karadeniz Teknik, Ortadoğu Teknik, Erzurum Atat6rk 6niversitelerinin kuruluş çalışmaları geerleştirildi.

1962’de 6zel Y6ksek Okullar Aılmaya Başlıyor

27 Mayıs 1960 askeri darbesi ardından halk oylamasıyla kabul edilen 1961 Anayasası 21. maddesinde eğitim hakkını belirlerken 6zel okulların varlığını kabul ediyor ve eğitimde 6niversite kurma dışında devlet tekeline kaldırıyordu. 6zel okulları d6zenleyen ayrı bir yasa ıkarılacaktı. Ancak d6zenleyici yasa beklenmeden, 1962 yılında ilk 6zel y6ksek okul açıldı.

Hızla sayıları arttı. Özel Yüksek Okullar (ÖYO) sayısı 1967’de 19 iken, 1969’da 44’e yükseldi. Bu okullarda okuyan öğrenci sayısı 1969’da 39.691’di (5). 1970-71 ders yılında medyada ÖYO’da okuyan öğrenci sayısının 50 bin olduğu söylenir ve yazılırdı.

Özel yüksek okulları düzenleyen 8.6.1965 tarihli (yürürlüğe girmesi 18.12.1965) **625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu** (Resmî Gazete 18.6.1965, Sayı:12026) “özel üniversite” kuruluşunu olanaklı hale getirince ÖYO olgusu birden ekonomik, toplumsal ve siyasi bir sorun haline geliverdi. Gerçekte kanun çıkarken TBMM’de grubu bulunan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Ekim 1965 seçimlerinden sonra Meclis’te grup kuran Türkiye İşçi Partisi (TİP) dahil hiçbir siyasi parti “Anayasadaki ilkeleri” gündeme getiren önerilerde bulunmamış, başvuru süresi içinde Anayasa Mahkemesi’ne bir başvuruda bulunmamıştı.

1964 Kıbrıs krizi nedeniyle siyasi ortamı etkileyen anti-Amerikan havanın da etkilediği TBMM koşullarında çıkarılan 625 sayılı yasa yabancıların eğitim alanındaki var olan haklarının devamını kabul ediyor, ancak yeni şube açılmasını, mevcut okullara yeni bina yapılmasını, var olan binaların genişletilmesini yasaklıyordu. Türkiye’deki daha önceki yıllarda kurulan, 625 sayılı yasaya göre kurulmuş olmayan iki özel yüksek okul da 625 sayılı yasanın kapsamına alınmıştı: Heybeliada Ruhban Okulu (HRO) ve RKYO.

Heybeliada’daki Aya Triada Manastırı bünyesinde 1844 yılında kurulan RHO, İstanbul Eğitim Müdürlüğü’nün 1951 tarihli yazılı izni ve 151 sayılı “Rum Rahipler Okulu Yönetmeliği” sonrasında 1951-71 yılları arasında üç sınıflı lise ve 4 sınıflı teoloji ihtisas bölümlü bir yüksek okul olarak faaliyet gösterecekti (6).

Robert Kolej bünyesinde 1912 yılında bir Mühendis Mektebi’nin açılması ve 1957’de Bakanlar Kurulu kararı ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın onayıyla “bachelor” ve “master” diplomaları verecek dört okullu bir yüksek okul olarak RKYO yaratılacaktı.

625 sayılı yasanın 6. Maddesinde yer alan “Yabancılar tarafından açılmış özel öğretim kurumlarının taşınmaz malları, kurucularının veya yetkililerinin önerisi ile yalnız Milli Eğitim Bakanlığına devredilebilir. Devredilen bu kurumların yönetim, eğitim ve öğretim özellikleri dikkate alınarak korunması yararlı görülenler Bakanlıkça tespit olunur. Bu kurumlar kapatılsalar da üçüncü şahıslar tarafından mülk edinilemezler.” biçimindeki hüküm ise RKYO’nun geleceğini belirleyecekti.

RC’nin İlk Yılları

1863’te faaliyete başlayan Robert Kolej ABD’nin Türkiye’deki tek eğitim kurumu değildi. 1830’lu yıllardan sonra ABD I. Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde izinli, izinsiz, ruhsatlı, ruhsatsız 400’ü aşkın okul, dershane açmıştı (7). ABD I. Dünya Savaşı öncesinde 1823 yılında kabul ettiği anti-kolonyalizm, karışmazlık, izolasyon ilkeleri üzerine inşa edilen Monroe Doktrini gereği gizli-açık sömürgeci, emperyalist girişimlerden kaçınmakla birlikte insani kurumlar üzerinden kendi çıkarları doğrultusunda, özellikle ileride kendileriyle işbirliği yapabilecek aracı tabakalar yaratmak amacıyla dünyanın her yerinde faaliyet gösteriyordu. Misyonerlik okulları ABD’nin yayılcı faaliyetlerinin bir uzantı olarak işlev görecekti.

Osmanlı İmparatorluğu ile ABD arasında imzalanan 1830 tarihli Ticaret Anlaşması’nda ABD “en ziyade müsaadeye mazhar devlet” olarak tanımlanmıştı. Bu antlaşmada konu edilen “simsar” kullanma, ABD uyruğuna geçen kişilere ABD himayesi sağlama, ABD

konsolosluklarına koruyucu nitelikli bazı üstünlükler tanıma Amerikalı misyonerlere önemli haklar sağlıyordu. ABD’de kurulu değişik Protestan misyonerlik kuruluşları bazen yalnız, bazen de İngiliz Protestan kuruluşlarıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nda yoğun misyonerlik faaliyetlerine giriştiler.

Bu arada ilginçtir, ABD 19. yüzyılın 3. çeyreğinde Osmanlı dış ticaretinde Rusya’nın önünde 4. sıraya yerleşecekti.

Arkalarında maddi olarak güçlü örgütler bulunan Amerikalı Protestan misyonerler Türkiye’deki 19. yy’nın ilk yarısındaki denemelerinden sonra anladılar ki, değişik sosyo-kültürel nedenlerden dolayı Müslümanlardan, Ortodoks Rumlardan ve Yahudilerden Protestan devşirmeleri mümkün değil. Bu nedenle çalışmalarında Gregoryen (daha doğrusu Resuli) ve yeni yeni sayıları artan Katolik Ermeniler ile Ortadoğulu Katolikleri, Süryanileri hedef seçeceklerdi.

Ayrıca Osmanlı ticaret ve zanaat hayatında özellikle Ermenilerin ciddi bir ağırlığı vardı. Bu arada Ermeni cemaati içindeki ruhban tabakası ve Amira’lar ile değişimden yana tüccar-zanaatkar kesim arasındaki çıkar çatışmaları da önemliydi. Nitekim ABD’li misyonerlerin çalışmaya başlamasından sonra sorunlar çıkacak ve Ermeni Patrikliği sık sık Protestan Amerikalıları Osmanlı yönetimine şikayet edecek, Protestan olan aileleri de aforoz edecekti.. Diğer yandan da Protestan misyonerler ile başta Cizvitler olmak üzere Katolikler arasında yoğun sürtüşmeler yaşanacaktı.

Robert Kolej aşırı misyoner tavırlı, muhafazakâr Mütevelli Heyeti (MH) üyelerinin belirlediği tüzüğüne göre başlangıçta bir misyoner okuluymdu. Kolej müfredatında öğrencilerin kendi dinlerine yönelik kendi dillerinde ders konamazdı ama öğrenciler Protestanlık ilkelerine göre hazırlanan din derslerine, ayinlere, İncil okumalarına, şapel etkinliklerine, dinsel kutlamalara, yılbaşı etkinliklerine istisnasız katılmak zorundaydılar. Ayrıca Genç Hıristiyan Erkekler Birliği (YMCA) faaliyetlerine katılmak da mecburiydi (8).

Bu katı kurallar pratik bir kişi olan Dr. Hamlin tarafından farklı uygulanmaya çalışılmıştır. Okullarından mezun olacak kişilerin fazla Avrupalı, fazla şehirli, fazla dünyevi olmalarını istemeyen (9) MH üyeleri okuldaki öğrencilerin ileride Anadolu’nun ücra köşelerine kadar gidip farklı inançlı kişileri Protestan yapacak “hizmetkârlar” olarak mezun olmasını beklerken, Hamlin modernleşme sürecine katkıda bulunabilecek, iyi dil öğrenmiş, yetenekli, bilgili insanların ileride Türkiye’de daha etkili olacağını düşünmüştür.

Robert Kolej’in ilk 40 yılı içinde öğrenci ağırlığı Bulgarlar ile Ermeniler’dedir. Washburn’un verdiği rakamlara göre 1863-1903 arasındaki 40 yılda Robert Kolej’den mezun olan 435 öğrencinin dökümü şöyledir: Bulgar 195 (% 45), Ermeni 144 (% 33), Rum 76 (% 17), Avrupalı ve ABD’li 14, Ceneviz 3, Yahudi 2, Türk-Müslüman 1 (10).

Okul kurucuları tarafından ilk yıllarda Müslüman Osmanlıların okula itibar etmediği ya da girip bitirmeden ayrıldığı, mesafeli davrandığı yorumu yapılır. Osmanlı uyruklu ilk Müslüman-Türk öğrenci 1903’te mezun olur (Bazı kaynaklara göre Robert Kolej’e ufak bir arazi bağışlayan Bektaşî Nafi Baba Tekkesi (Şehitlik Dergâhı) pirinin torunu, Lozan görüşmelerinde tercüman olarak görev yapan, daha sonra okulun ilk Türk müdürü olan Hüseyin Pektaş) (11).

Bulgarların bağımsızlık hareketinde RC’nin gerçekten ciddi bir yeri vardır. RC kayıtlarında kurum 4 Bulgar başbakanı yetiştirmiş olmakla övünür. Okulun ilk yıllarındaki Bulgar ve

Ermeni öğrenci ağırlığı nedeniyle Türkiye’de hem milliyetçi kesim, hem de siyasal İslamcılar Robert Koleji “Bulgar ve Ermeni komitacılara yataklık yapmakla” suçlamışlar ve bu suçlama onların siyasi kültüründe ciddi yer etmiştir. O kadar ki bu suçlama daha sonraları okulun mevcut konumunu da içeren bir kıskançlık histerisine dönüşmüş, okulun bulunduğu yeri ele geçirme refleksi BÜ’de 2021’deki kayyum müdahalesine kadar varmıştır.

Cyrus Hamlin 1873’te okuldan ayrılıp bir daha dönmek üzere ABD’ye gider. Okulla ilişkisi kesilir, ama resmi olarak 1877 yılında istifa eder ve okul müdürlüğüne Hamlin’in Robert Kolej’deki eğitim konusunda anlaşmazlığa düştüğü damadı George Washburn getirilir. Okula büyük maddi yardımlar yapan, Osmanlı padişahının verdiği Mecidiye nişanını “alçakgönüllü” bir tavırla kabul etmeyen Mr. Robert da 1878’de vefat eder.

Okul ilk 40 yılında BA (*Bachelor of Arts*) diploması verirken, 1902’de BS (*Bachelor of Science*) diploması da vermeye başlar (12). Bu arada okul sayıları artan öğrenci ve öğretmenlerle büyürken, çok sayıda da bina kazanır: Kennedy Lodge-1891, Science Hall (Albert Long Hall)-1892, Theodoros Hall 1902, Dodge Hall (Cimnastikhane)-1904, Social Hall-1906, Washburn Hall-1906, Gates Hall-1912, Anderson Hall-1913, John Sloane Reviri 1913 (13).

Robert Kolej binaları İstanbul’a örnek olacak, depreme, yangına, sele dayanıklı binalardır. Binaların çoğunda Fatih Sultan Mehmet’in Rumelihisar inşaatında kullandığı mavi kireçtaşı kullanılmıştır.

RKYO’nun Oluşumunda birinci Adım: RKMM

Bu sırada İskoç kökenli Amerikalı işadamı, filantropist (hayırsever) John Stewart Kennedy (1830-1909) ABD’deki MH başkanı (1885-1909) olur. 1891 yılında RC öğretmenleri için (1891-1971 yılları arasında okul müdürü lojmanı) BÜ’deki Kennedy Lodge’u yaptırtan, Robert Kolej’e değişik binalar hediye eden kişidir. Colombia Üniversitesi, Metropolitan Sanat Müzesi gibi yerlerde de görevleri bulunan Kennedy öldüğünde hayırseverlik için vasiyet ettiği 30 milyon USD içinde Robert Kolej’e 1,5 milyon USD ayırmıştır (14).

Washburn’dan sonra okulun başına Mardin ve Harput deneyimli Caleb F. Gates geçer. 1903-1932 yılları arasında müdürlük yapan Gates dünya ve Türkiye koşullarını çok iyi okuyabilen, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeleri değerlendirebilen bir kişidir. O sırada Osmanlı yöneticileri Avrupa’dan geri kalmışlığın farkında olarak bilimde ve teknikte Avrupa’yı yakalamak için mühendislik okulları, teknik okullar açmaya, teknik eleman yetiştirmek üzere yurt dışına öğrenci göndermeye çabalamaktadır. II. Meşrutiyet (1908) koşullarında Türkiye’de nisbi bir özgürlük havası esmekte, seküler yaklaşımlar ağırlık kazanmaktadır. I. Dünya Savaşı öncesinde tüm Avrupa ülkeleri iyimserlik içinde, “ilerlemeci” bir yaklaşımla bilimde, kültürde, sanatta hamleler yapmaktadır.

İşte böylesi bir ortamda Osmanlı toplumunun ihtiyaçlarını da çok iyi bilen, kendisine ulaşan talepleri iyi değerlendiren Gates ABD’deki MH üyelerini Robert Kolej’de hukuk, tıp değil, fen derslerine, sanayi konusuna, teknik uygulamalara ağırlık vermeye çağırır, hatta bir mühendislik okulu açılması için onları ikna etmeye çabalar. Zamanında Dr. Hamlin’in MH’ye karşı nasıl mücadele ettiğini bildiğinden taviz vermeden yoluna devam eder. Hatta Mühendislik Okulu projesini sadrazam Talat Paşa’yla bile tartışır (15).

Gates'in düşündüğü Amerika'daki iki yıllık yüksek okula denk düşen müfredatı açacak **Robert Kolej Mühendislik Mektebi (RKMM)** için fon da hazırdır: Mr. Kennedy'nin vasiyetinde Robert Kolej'e bıraktığı 1,5 milyon USD. MH üyelerinin çoğu çekimser, suskun tavırlarla mühendislik okulu projesine karşı dururken Gates ABD'ye gidip Michigan Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünde öğretim üyesi olan John R. Allen (1869-1920) ile görüşür ve onu İstanbul'a gelmeye ikna eder. Allen İstanbul'a gelip 1911-13 yılları arasında bir yandan mühendislik binasının inşaatını denetlerken, diğer yandan RKMM'yi kurmada dekan olarak görev yapar. O ayrıldıktan sonra aynı görevi Prof. Lynn A. Scipio yerine getirecektir. 1912 Eylülünde açılacak olan okul 5'i Türk, 4'ü Rum, 1'i Musevi, 1'i Ermeni 11 kişi başvuracaktır (16). Okul inşaat, makine, elektrik mühendisi yetiştirecektir.

RKMM Robert Kolej'in RKYO olması yolunda önemli iki kilometre taşından biridir. 1915-1934 arasında RKMM'den mezun olan 185 mühendisin dökümü şöyledir: 40 Türk, 39 Ermeni, 32 Rum, 7 Yahudi, 4 İngiliz, 1 Amerikalı, 1 İsviçreli, 3 Arnavut, 25 Rus, 2 Fransız, 11 Yunan, 10 Iraklı ve 4 Bulgar (17).

Osmanlı yönetimi Fransız kültürü üzerinden 1868'de Mekteb-i Sultani ile RC'yi dengelemek ister gibidir. Kurum bünyesinde 1874-1881 arasında Darulfünun-ı Sultani adlı bir yüksek okul faaliyette bulunur. Ama ilginçtir Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde var olan çok sayıda yabancı eğitim kurumundan çıkan ve yüksek okul olarak yaşayan yalnızca BÜ'ye dönüşen RKYO olmuştur.

RKYO'nun Oluşumunda İkinci Adım: Yüksek Okulun Kurulma İzni

Başta ABD olmak üzere birçok ülkede RKMM diplomaları geçerliyken, Türkiye'de uzun süre kabul edilmez. Robert Kolej'in hükmü şahsiyeti ancak 1927'de kabul edilir, RKMM tanınır. 1940 yılında mühendis diplomalarının eşitliği sağlanır (18). RKMM diplomalarına karşı tavırda yerleşik Robert Kolej aleyhtarlığı yer alırken, Robert Kolej kampüsünde ortaokul, lise binalarının bulunmasından dolayı RKMM'yi bir yüksek okul olarak görmeme yaklaşımı da vardır ki, bu tavır nesnel bir durumu yansıtmaktadır.

II. Dünya Savaşı sonrasındaki yıllar Truman Doktrini, Marshall Yardımı çerçevesinde şekillenen anti-komünizm temelli Soğuk Savaş yıllarıdır. Ardından Türkiye'nin NATO'ya başvurusu, Türk askerlerinin Kore Savaşı'na gönderildiği yıllar gelir. 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP döneminde gelişen Türkiye-ABD ilişkilerinin uzantısında MEB tarafından denetlenen RKMM biraz rahatlar. Türkiye'deki üniversiteler, özellikle sosyal bilimler ABD'yle ilişkilerin yeni evresinden etkilenir.

1951'de ABD ile Fulbright Programı başlatılır. 1952'de Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) kurulur. ABD'li Rockefeller, Ford vakıfları değişik eğitim kurumlarına yardım göndermeye başlar. Amerikan modeli yeni üniversitelerin kurulması (sonradan ODTÜ, Erzurum Atatürk Üniversitesi...) tartışılmaya başlanır.

İlginçtir 1912 yılından 1950'li yılların ortasına kadar RC bünyesinde bir yüksek okul 45 yasası olmadan, Lozan Antlaşması tartışmalarına takılmadan, ciddi bir müdahale görmeden 45 yıl faaliyet gösterir.

1955-1961 yılları arasında okul müdürlüğü yapan Duncan Smith Ballantine dönemi hem yeni gelişmelerin, hem de sorunların başlangıç dönemidir. Ballantine 1955'teki özel ancak kamuya da açık olan bir toplantıda Robert Kolej'in bir üniversiteye dönüşümü konusunu gündeme

getirince o dönemin medyasına sızan bu haber büyük tartışma yaratır. Başta *Akis* ve *Forum* dergileri olmak üzere konu basında bir hayli tartışılır (19).

17 Aralık 1955 ve 7 Ocak 1956 tarihli *Akis* dergilerinde Robert Kolej’de üniversite açma çabaları Lozan Antlaşması’nı delmek olarak görülür ve “kültür sömürgeciliğine kapı açmak” olarak suçlanır. Bu arada medyada ABD’nin Türkiye’ye bir atom reaktörü vereceği, ancak bu atom reaktörünün bir Türk üniversitesi yerine üniversiteye dönüştürülecek RC’ye verileceği biçiminde söylentilere yer verilir. Tartışmaların büyüdüğü sırada Medeni Hukuk Profesörü Hıfzı Veldet Velidedeoğlu’nun “üniversite” sözcüğü yerine önerdiği “Yüksek Okul” kavramı bir orta yol olarak kabul edilir.

Sonuçta 28 Ağustos 1957 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ve 19 Aralık 1957 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı onayıyla Bebek kampüsünde bünyesinde Mühendislik, Yüksek Mühendislik, Fen ve Yabancı Diller ile İş İdaresi ve İktisat adlı üç okulu (fakülte) ve bir hazırlık dil okulu ile araştırma merkezini kapsayacak bir yüksek okul kurulmasına karar verilir. Yeniden yapılandırılan okul RKYO adıyla böylece resmi olarak tescil edilir.

Zaman içinde Robert College (RC) bünyesindeki “orta” kısım kapatılır. 1958 yazında yeni öğretim yılı için ilk kez giriş sınavları gerçekleştirilir.

Bu arada 1955-56’da Doğu ve Batı uygarlıklarının özellikle entelektüel tarih bağlamında birlikte incelendiği bir ders için “İki Kültürde Hümaniter Bilimler” programı adı altında bir çalışma başlatılır. Bazı ABD’li ve İngiliz kolejleriyle birlikte İstanbul Üniversitesi’yle işbirliği yapılır. Program direktörlüğünü Oxford Üniversitesi Türkçe Bölümü Başkanı Geoffrey L. Lewis’in yaptığı programın hazırlık çalışmalarına Rockefeller Vakfı destek verir. Ve bu ders 10 kredili-tam yıllık bir ders olarak RKYO müfredatında tüm öğrenciler için zorunlu olarak okutulur. Çoğunlukla öğrencilerin korkulu rüyası olur. Zaman içinde 3 kredili-yarı yıllık bir ders haline dönüştürülür.

MEB 13 Ekim 1958’de RKYO Teşkilat ve İdare Geçici Yönetmeliği yayınladı. Bu yönetmeliği göre RKYO’da Fen ve Yabancı Diller, İş İdaresi ve İktisat, Mühendislik ve Yüksek Mühendislik bölümleri bulunacak, ilk bölüme bağlı Fizik, Kimya, Matematik, Doğal Bilimler, Yabancı Diller; ikinci bölüme bağlı olarak İş İdaresi ve İktisat, üçüncü bölüme bağlı olarak da İnşaat, Makina, Elektrik ve Kimya (bu şube yeni) şubeleri yer alacaktı.

Bölümler,	öğrencilerini	liseden	sonra	dört
yıl okutup	lisans veya	mühendis	(bachelor),	sonra da bir
yıl daha	okutup	lisansüstü veya	yüksek	mühendis (master)
dereceleri	vereceklerdi.	Yüksek	Okul'un	karar organları
Bölüm	Yönetim Kurulu,	Öğretim	Üyeleri	Kurulu ve Okul
Öğretim	Üyeleri	Kurulu idi.	Müdür,	Robert Kolej
Heyeti	tarafından	öneriliyor	ve	MEB
atanıyordu.	Bölüm başkanlarının	ise	Bölüm	Öğretim
Kurulu tarafından	seçilmesi gerekiyordu.	Ancak,	her	önemli karar
				bakanlığın

onayına bağılıydı. Türk Müdür Yardımcısı'nın görevi, sessiz sedasız bu mekanizmayı işler halde tutmaktı (20).

Robert Kolejiler açısından önce gelişmeler sevindiriciydi. Amerikan tedrisat sistemi AID (Agency for International Development), Rockefeller ve Ford vakıflarının mali yardımlarıyla RKYO hızla geliştirildi. Ancak 1965'te yürürlüğe girecek 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'yla birlikte zaten mali sorunlar yaşayan okul mali darboğaza düşecekti.

Anayasa Mahkemesi Özel Yüksek Okulları Anayasaya Aykırı Bulup Kapatıyor

Özel yüksek okullara ilişkin daha yasası çıkmadan başlayan tartışmalar, 1967-68 ders yılında şiddetlendi. İTÜ öğrencilerinin 7-20 Kasım 1967 tarihleri arasında gerçekleştirdikleri 14 günlük, 441 km'lik İstanbul-Ankara Büyük Öğrenci Yürüyüşü'yle konu tüm Türkiye kamuoyuna taşındı. Öğrenciler “Özel Okullar Devletleştirilmelidir” diyorlardı (21).

“İzmir'deki Ege Özel Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu İnşaat Bölümü'nü bitiren 8 kişiye verilen diplomaların Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptali için bir mühendis vekilinin Danıştay'da Milli Eğitim Bakanlığı'na karşı açtığı davada Danıştay Dava Daireleri Kurulu ‘Anayasaya aykırılık’ talebini ciddi bularak” konuyu Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) taşıdı. (Ayrıca bir de Mimarlar Odası'nın açtığı dava vardı.) 14.3.1969 tarihinde AYM konuyu incelemeye başladı. İncelemesini 1961 Anayasasının “bilim ve sanat” başlıklı 21. , üniversitelerin ancak devlet eliyle kurulabileceğini (devlet tekeli) belirten 120., yasa önünde eşitliği içeren 12., devletin halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını karşılama görevini ifade eden 50. maddelerine dayandıran AYM 1969/31 E, 1971/3 K sayılı, 12 Ocak 1971 tarihli kararıyla (RG 26.3.1971, Sayı: 13790) 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 1., 13., 8. (2.,3., 4. fıkraları) ve 48. maddelerini iptal etti. AYM özel yüksek okulları fiilen kapatmıştı. AYM'nin kararı 9 Temmuz 1971'de yürürlüğe girecekti.

Kısacası AYM eylemci üniversite öğrencilerinin talebi doğrultusunda özel yüksek okulların devletleştirilmesi yönünde karar vermişti. Süleyman Demirel başkanlığındaki siyasal iktidar 9 Temmuz 1971'e kadar kadar bir çözüm üretmek zorundaydı. Bu kez ÖYO öğrencileri ayaktaydı

Bu arada 12 Mart 1971 askeri darbesi gerçekleşti. Başbakan Süleyman Demirel hükümeti ordu müdahalesiyle düşürüldü. Yerine kurulan Nihat Erim hükümeti AYM kararının yürürlük zamanı geldiğinde özel yüksek okulları kapattı. Bu arada İstanbul Eğitim Müdürlüğü'nün 12 Ağustos 1971 tarihli yazasıyla HRO'nun yüksek kısmı 9 Temmuz 1971 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere kapatıldı. Aynı işlem RKYO'ya yapılmadı.

Gecikmeli olarak 25 Ağustos 1971 tarihinde “Özel yüksek okul öğrencilerinin öğrenimlerine devam edebilmeleri için açılacak resmi yüksek okullar hakkında kanun” adlı 1472 sayılı yasa çıkarıldı. (RG 1.9.1971, sayı: 13943)

Bu yasa ekinde sayılan İstanbul'daki 13, Ankara'daki 10, İzmir'deki 8, Eskişehir ve Adana'daki 2'şer ÖYO öğrencilerinin hangi okullara paralı ya da parasız geçiş yapacağı belirtiliyordu. Bu yasada Heybeliada Ruhban Okulu ve Robert Kolej Yüksek Okulu (RKYO) yer almıyordu ve

toplamda 37 okul söz konusu edilmişti. Ege Üniversitesi dışında hiçbir üniversite bu okulları kabul etmedi.. Ancak paralı eğitimi vurgulayan 1472 sayılı yasa da soruna çözüm olmayacak, daha sonra 1982 Anayasası ve ilgili yasalarla yanlış bir biçimde Vakıf üniversiteleriyle çözüm aranacaktı.

AYM 1967 sonundaki İstanbul-Ankara ÖYO Yürüyüşü doğrultusunda karar vermişti. Ancak AYM kararındaki muhalif karşı oyları dikkate alarak şunu söyleyebiliriz ki, 1967-68 dönemi üniversite gençliğinin bu yürüyüşü olmasaydı, gençlik 1967-71 yılları arasında yalnız ÖYO konusunu değil, genel eğitim sorununu öylesine gündeme taşımasaydı, inançla konuyu Anayasal düzlemde kamuoyuna mal etmeseydi AYM kararı böyle olmayabilirdi. Bu müdahale sonradan 68 gençliği olarak ünlenen öğrencilerin büyük bir başarısıydı.

Özel Yüksek Okullar Mücadelesinde Özel Bir Kesit: RKYO’yu BÜ’ye Dönüştürme Süreci

9 Eylül 1971 tarihli *Resmi Gazete*’de yayınlanan 1487 sayılı kanunla İstanbul’da Boğaziçi Üniversitesi (BÜ) adıyla Türkiye’nin 9. Üniversitesi kuruldu, Robert Kolej Mütevelli Heyeti’nin Bebek’teki hükümete devrettiği taşınır ve taşınmaz mallar bu üniversiteye tahsis edildi. Robert Kolej Yüksek Okulu tarihe karışmıştı. AYM’nin belirlediği kapatma tarihi olan 9 Temmuz 1971’e göre RKYO 2 ay süreyle yasası, kanuni çerçevesi olmadan MEB Bakanı sözlü emriyle varlığını sürdürmüştü.

RKYO’nun BÜ’ye dönüşümü gerçekte uzun bir sürecin sonucuydu. Ama hem o tarihlerde, hem de sonrasında bu konuda yanlış algılar yaratıldı (22). Süreç 1968-69 ders yılı başından 1971 ortalarına kadar sürdü. O ders yılı başında okula müdür olarak gönderilen, ABD’nin eski Myanmar (Burma, Birmanya) büyükelçisi Dr. Scot Everton iki kampüsten birini kapatma göreviyle gelmişti. Ama hangi kampüs kapatılacaktı?

Kendisinden önceki müdür Dwight J. Simpson (1965-67) 1965 güzünde Mezunlar Bülteni’ne yazdığı yazıda ana planının “Robert Academy” olarak adlandırılan lise bölümünü Arnavutköy kampüsüne taşıyıp, orada ortaokul bölümünü yeniden açma, Bebek kampüsünün tamamen RKYO’ya bırakılması olduğunu açıklamıştı.

RKYO’nun kapanmasının da gündeme getirildiği öylesi bir ortamda tek net ve sonuç getiren tavır Robert Kolej Öğrenci Birliği’nden (RKÖB) yani öğrencilerden geldi. 1968’de benim başkanlığımdaki (RKÖB) Yönetim Kurulu konuyu hem okul, hem de Türkiye gündemine taşıdı. Önce “Türkleştirme”, sonra “millileştirme”, ardından o dönemin koşullarına uygun bir biçimde “özerk üniversite” yaklaşımlarıyla mücadelesini sürdürdü. Maddi nedenlerden dolayı “devam” şansı kalmayan RKYO’nun 625 sayılı yasanın 6. Maddesi gereği MEB’e devrini istiyorduk. Başka çıkar yol yoktu. Ancak bazı çevreler bu tavrın “siyasi” olduğunu iddia ediyorlardı.

Öğrenci Birliği RKYO’nun üç okulu için bilimsel raporlar, alternatif programlar ve bütçeler hazırlayıp bunları 1969 yazında okul yönetimine sundu. Bebek kampüsüne ilişkin taşınmazlar listesi çıkardı. RKÖB bir alt eğitim kurumuyla bir üst eğitim kurumunun bir arada

bulunamayacağını vurgulayarak Robert Lisesi'nin (o zamanki adıyla Robert Academ) Arnavutköy kampüsüne gönderilmesini ve 625 sayılı yasa gereği okulun TC'ye devrini talep ediyordu. RKÖB bu amaçla sayısız forum yaptı, boykotlar gerçekleştirdi.

Her kafadan bir ses çıkıyordu. Koca koca profesörler TC yasalarını dikkate almadan öneriler ortaya atıyor, bazıları “Lozan ruhu”ndan söz ediyor, kimi öğretim üyeleri ODTÜ'nün şubesi olmaktan dem vuruyor, kimileri maliyeti yüksek mühendislik bölümü kapatılsın diyor, okul müdürü Everton yalpalayıcı, birbiriyle çelişen açıklamalarını sürdürüyor. Boykotlar, forumlar birbirini izliyor. İşte böylesi bir ortamda Öğrenci Birliği kararlı tutumuyla tüm tarafları RKYO'nun TC'ye devri fikrini benimsetmeye çalışıyordu.

Robert Kolej Mütevelli heyeti'nin Robert Lisesi ya da RKYO mezunu bazı üyeleri, aynı kökenli bazı hocalar ve öğrenciler “duygusal” tavırlarından sıyrılıp gerçeği göremiyorlar. İşi yokuşa sürüyorlardı. Ama beklentilerinin dayanağı yoktu. Kimileri ilgili yasanın açık hükmüne rağmen Bebek kampüsündeki taşınmazları satabileceğini düşünüyordu. Oysa yasal mevzuat ellerini kollarını bağlıyordu. Sorun buydu.

24 Ocak 1970 günü ABD'nin Connecticut eyaletinde bir evde yapılan özel bir toplantıda bir grup mütevelli heyeti üyesi okulun öğrencisiyle, öğretim üyeleriyle, işçi ve memuruyla Bakanlığa devri konusunu prensip olarak kabul etmişti. Ancak Mütevelli heyeti'nin bazı Türk üyeleri Amerikalıların bu kararına karşı direniyordu.

Hocalar arasında “akademi olalım, ODTÜ'ye ya da Hacettepe'ye bağlanalım, bölüm kapatalım, Arnavutköy'e gidelim” tartışmaları sürdü gitti. Öğrenci Birliği'nin apaçık talebi ortada iken akademik ortama kararsızlık ve ne istediğini bilememek hakimdi. Buna rağmen sonradan bazı öğretim üyeleri “okulu ben BÜ yaptım” dercesine kendilerini kahraman ilan edeceklerdi.

İki gelişme her şeyi hızlandırdı. Birincisi Anayasa Mahkemesi 7 Ocak 1971'de özel okulları kapatma kararıyla RKYO'ya da 6 aylık bir tasfiye süresi vermiş oldu. Bu karar Türkiye üniversite gençliğinin özel yüksek okullara karşı sürdürdüğü kararlı mücadelenin sonucuydu. İkincisi 12 Mart 1971 muhtırası ardından hükümet değişti. Yeni hükümette asker öğrenciliği sırasında Robert Kolej'de İngilizce öğrenen, emekli albay Şinasi Orel Milli Eğitim Bakanı oldu. Asker kökenli Şinasi Orel 30 Eylül 1960'da kurulan DPT'nin ilk başkanıydı. Orada tanıştığı Sosyalist Kültür Derneği kurucularından Prof. Necat Erder'i RKYO sorununu çözmekle görevlendirdi.

Sonradan BÜ'nün rektörü olarak atanacak RKYO Türk Müdürü Abdullah Kuran'ın yardım ve destekleriyle okulu TC devletine devretme düşüncesini kabul etmiş olan Mütevelli Heyeti başkanıyla ilişki kuruldu. Bazı pazarlıklar yapıldı. Mahirane manevralarla Arnavutköy'e iki bina inşa etme izni sözüyle ufak bir bölüm (“Üçgen” tabir edilen, sonradan BÜ'ye verilen Uçaksavar arsaları) dışında Mütevelli Heyeti'nden eğitim amaçlı kullanmak kaydıyla 18 Mayıs 1971 tarihli protokol ile Bebek'teki taşınmazları devraldılar, Üniversitenin adını da Amerikalı Mütevelli Heyeti üyelerinin istediği gibi Robert değil, Boğaziçi olarak kabul ettirdiler.

9 Temmuz 1971’de kapanması gereken RKYO’da Bakan kararıyla fiili durum yaratıldı, okul kapatılmadı. Amerikalı Müdür Mr. Everton o gün Arnavutköy’e gönderildi. Ve BÜ Kanunu 9 Eylül 1971’e yetiştirildi.

Şinasi Orel’in ve başta Necat Erder olmak üzere bazı MEB görevlilerinin ve Abdullah Kuran’ın elbette dönüşüme özellikle zamanlama açısından büyük katkısı olmuştu. Ama Anayasa Mahkemesi’nin hızla gelen özel yüksek okulları kapatma kararı zaten başka bir çözüme imkân bırakmıyordu. Bu Robert Kolej öğrencilerin en baştan beri savunduğu çözümdü: Millileştirme, yani Bebek kampüsünün bütün binalarının aynı yerde kurulacak bir TC üniversitesine devri.

Kendini “Robert Kolej kimlikli” gören bazı öğretim üyelerinin, bir kısım öğrenci ve bazı Robert Kolej Mütevelli Heyeti üyelerinin Bebek kampüsünde kurulacak bir bağımsız “özerk üniversite” konusunda ikna edilmeleri, bu çözüme ısrarlı olarak esas olarak RKYO’yu bulunduğu yerde koruyarak devam ettirmek isteyen, Bebek kampüsünden taviz vermeyen Öğrenci Birliği’nin bilinçli, ısrarlı, proje sahibi, somut raporlara dayalı, eylemci mücadelesi sayesinde olmuştur.

1968-1971 yılları arasında öğrenciler müthiş bir öngörüyle, bilimsel raporlarla, demokratik toplantılarla, forumlarla, boykotlarla, yürüyüşlerle okullarına, Bebek kampüsüne sahip çıktılar. Çözüm yolunu gösterdiler. Robert Kolej Yüksek Okulu’nun millileştirilmesi yolunda yoğun, gönüllü bir çaba harcadılar. Ve özellikle ne yapacağına karar veremeyen Mütevelli Heyeti üyelerini bunaltıp onlara yol gösterdiler. Sonuçta TC devleti tek kuruluş ödemedi Bebek tepelerindeki muazzam bir araziye binalarıyla birlikte sahip oldu.

Elbette ki o günlerin çalkantılı ortamında öğrenciler kendi aralarında da sorunlar yaşadı. Bazen kavga da ettiler. Bunlar son derece doğaldı.

Robert Kolej öğrencilerinin, Robert Kolej Öğrenci Birliği’nin ısrarlı, kararlı, bilinçli tavrı olmasaydı, bunun Mütevelli Heyetine, öğretim üyelerine, medyaya yansıyan olumlu etkileri bulunmasaydı Boğaziçi Üniversitesi hayaldiydi. 2021 yılındaki BÜ Direnişi’nin genlerinde taşınan bu özerk üniversite savaşımının, örgütlü geleneğin izleri olmalıydı.

Robert Kolej’deki Öğrenci Faaliyetleri

RKYO’nun gerçek işleviyle yaşam bulduğu yıllar 1959-1971 yıllarıdır. Okulda ders dışında değişik konularla ilgili yirminin üzerinde kulüp vardı. En güçlüleri tiyatro, folklor, sinema kulüpleriydi. Okul yönetimi ders dışı etkinlikleri (*extra curricular activities*) destekliyor, ancak not ortalaması düşenlere (*probation*) de resmen izin vermiyordu.

Gerçekte ders dışı faaliyetler, hobi kulüplerinin varlığı öğrencilerde aidiyet duygusu yaratmaya, kendini “örgütlü” hissettirmeye yönelik adımlar olmanın yanı sıra, onları siyasal yönelişlerden alıkoymayı da amaçlayan, ABD’de denenmiş bir yöntemdi.

Kayıtlara bakılırsa okulda 1904 yılında (kimilere göre 1892’de) bir öğrenci birliği kurulmuş. 1958-59’da 1931’de kurulduğu söylenen Türk Talebe Birliği (TTB) varmış. Benim RKYO’ya girdiğim 1964 eylülünde okulda Mühendislik, İş İdaresi ve İktisat, Fen ve Yabancı Diller başlıklı üç okul ve her okulda bir talebe cemiyeti vardı. Ayrıca bir de bunların üstünde Robert Kolej Öğrenci Birliği (RKÖB) bulunuyordu. Okul cemiyetleri Türkiye Milli Talebe Federasyonu’na (TMTF) bağlı İstanbul Özel Yüksek Okulları Talebe Birliği (İYOTB) üyesiydi. İYOTB Yönetim kurulu’nda ikişer üye ile temsil edilirdi.

Okulda çarşamba, cuma ya da cumartesi günleri ACG’li kızlarla partiler yapılıyor, bazen cuma ya da cumartesi günleri sonradan Saatli Bina ya da Büyük Toplantı Salonu (BTS), olarak da adlandırılan Albert Long Hall’da konserler (Adamo, Patricia Carli... gibi) gerçekleştiriliyordu. Zaten 60’lı yılların ilk yarısı dans ve parti dönemi idi. .

Danslı partiler için RKYO’lu erkeklerle ACG’li kızlar sınıflarına yani yaşlarına göre eşleştiriliyordu. Okul başladıktan birkaç ay sonra bizler için de böylesi bir partinin çağrısı yapıldı. Benim gibi dans etmeyi bilmeyen ve sevmeyen çoğumuz “biz gitmeyiz” deyince burslarımızı kesmekle tehdit ettiler, ama pek aldırmadık. Okul boyunca da hiçbir partiye gitmedim.

Okulda *The College Times* adlı bir İngilizce gazete çıkıyordu, suya sabuna dokunmayan yazılarla. ACG öğrencileri de *Campus Chronicle* adlı İngilizce bir gazete çıkarırlardı. Ayrıca Kız Koleji ve RKYO öğrencilerinin yılda bir ortaklaşa Türkçe çıkardıkları *İzlerimiz* adlı edebiyat dergisi yayınlanıyordu. RKYO’nun yıllıkları (*Record*) da nedense ACG ile ortak yayınlanırdı.

RKÖB’nin 8-10 tane komisyonu vardı. Bunlardan Kültürel Organizasyon Komisyonu (KOK) çok iyi çalışır, KOK dışarıdan konuk konuşmacı getirir, onları konuştururdu.

Okulda başta futbol, basketbol, voleybol olmak üzere sporun her dalına önem verilirdi. Ayrı bir bowling salonu bile vardı. Atletizmde, voleybolda, teniste milli olmuş sporcu öğrenciler vardı. Yılda bir kez, mayıs ayında *Field Day* adıyla bir spor günü yapılırdı. O gün için önceden öğrenci katılımıyla bir kral, iki prens seçilirdi. Seçilenler kendilerine RKYO’dan ya da Kız Koleji’nden kraliçe ve prenses seçerlerdi. Onların varlığında Spor Günü’nde atletizm yarışmaları yapılır, spor ödülleri dağıtılırdı. .

Onlarca ünlü tiyatrocu yetiştiren Tiyatro Kulübü’nün (RC Players) oyunlarını tüm İstanbullular izlerdi. Folklor Kulübü o dönemin en iyi grupları arasındaydı. Sinema kulübü Hisar Kısa Film Yarışması’nı başlatmıştı. Ama 1959-1971 arasında RKYO’da gerçekleştirilen en önemli etkinlik, RKYO’yu tüm Türkiye medyasına taşıyan 1967, 68, 69 ve 70’de dört kez tekrarlanan **Robert Kolej Kültür Haftası** olmuştur.

RKYO’nun Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Benim bulunduğum 1964-71 yılları arasında Robert Kolej Türkiye genelinden, İstanbul özelinden kopuk bir kurumdu. Okul tüm Türkiye sorunlarından azade, Türkiye’deki entelektüel ve siyasi tartışmaların dışında, toplumdaki uzak bir fildişi kule durumundaydı. Öğrencilerin çoğu ekonomik kaygıları olmayan, etliye sütlüye karışmayan, ülke sorunlarıyla ilgilenmeyen çocuklardı. Diğer üniversitelere göre ufak bir burslu kesim dışında zengin çocuklarının, Amerikancı öğrencilerin okuluymdu. Sağcılar da, solcular da bu nedenle RKYO öğrencilerini dışlardı.

Robert Kolejli öğrenciler de İngilizce eğitim alıyor olmanın bilinciyle kendilerinin çok üstün durumda olduklarını, gerçek üniversite koşullarında okuduklarını sanarak İTÜ ve İÜ dahil Bebek tepesinden aşağıdaki, yani şehir merkezindeki okulları aşağılardı.

Oysa RKYO’nun gerçek bir üniversite olma yolunda ciddi bir kusuru vardı: RKYO “liseden dönme” bir kurumdu. Amerikan tarzı orta eğitimin biçimlendirdiği bir kampüse sonradan bir “yüksek okul” eklemeye çalışmışlardı. Üstelik lise hâlâ aynı kampüste varlığını sürdürüyordu.

Lise ve üniversite öğrencileri aynı kafeteryayı ve kütüphaneyi kullanıyorlardı. Bu durum pedagojik olarak iki tarafa da zarar veriyordu. Robert Lisesi, Yüksek Okulu aşağı çekiyordu. Orta dereceli bir okulun izleri hem öğrencilerde, hem de yöneticilerde sürüyordu. RKYO öğrencileri ya bu durumun farkında değillerdi ya da kabullenmek istemiyorlardı. 1968-69 ders yılında Robert Kolej’in geleceği tartışılırken “Robert Kolej Millileştirilmelidir” kampanyasında ilk dile getirdiğimiz gerçek de buydu. Biz çözüm için kestirmeden “Robert Lisesi Arnavutköy’e taşısın” diyorduk.

Diğer yandan Robert Kolej yabancı dilde öğrenim görmenin ayrıcalığını sağlıyordu. Türkiye’de İngilizceyi en iyi kurumdu. İyi bir yabancı dil sayesinde tüm İngilizce kaynaklara ulaşma şansınız vardı. Bu ayrıcalık ayrıca özgürce araştırmayı teşvik eden, zengin muazzam bir kütüphaneyle destekliydi. Vizyonunuz genişliyordu.

Robert Kolej’deki ders dışı faaliyetlerin teşvik edilmesi, kişinin yeteneklerini geliştirmesinde olumlu bir faktördü. Tiyatro, sinema, folklor, klasik müzik, kültür ve sanatın her dalı özel bir etkinlik alanı olarak önünüze seriliyordu. Çok değişik türleri dahil spor olanakları da müthişti.

Derslerin verilme tarzı, ödevler araştırmaya zorlayıcı tarzdaydı. Hem İngilizce, hem de Türkçe tez hazırlama, tez formatı, imla kuralları, dipnot yazma, kaynak göstermede sizi uzmanlaştırıyordu. En şaşırtıcı olan bazı hocaların “açık kitap” sınav yapmasıydı. Hatta bazıları soruları verip “cevapları oda kapımın altından atarsınız” deyip gidiyordu. Önemli olan öğrenmek, nerede bulacağını bilerek bilgiye ulaşmaktı. Ayrıca bu sistem “öğrenciye güvenme” demektir. Kısacası okul özgüven aşılama dönük bir kurumdu. Bu da azımsanacak bir şey değildi.

Robert Kolej’in en olumlu yönü kullanabilene liberal, eşitlikçi, demokrat, çok kültürlü, çok dilli, çok dinli, hoşgörülü bir ortam sunmasıydı. Her türlü görüş dile getirilebiliyordu. Çerçeve

Amerikancı eğitim sistemi olsa bile doğrudan siyasal, dinsel, etnik baskı ortamı yoktu. Okulda her sınıf ve tabakadan Ermeni, Rum, Musevi, Arap, Kürt, Laz öğrenci vardı. Ayrıca sayıları çok olmamakla birlikte Lübnan'dan, Ürdün'den, ABD'den, diğer bazı ülkelerden gelen öğrenciler de bulunuyordu.

Başka olumlu bir yan ise o dönemde kız öğrenci oranının diğer okullara göre yüksek olmasına da bağlı olarak kız-erkek öğrenci ilişkilerindeki eşitlik ve doğallıktı. Diğer yüksek öğrenim kurumlarındaki erkek egemen çerçeveden hayli uzak bir yaklaşım hakimdi.

Kısacası almasını bilenler için RKYO bilgi edinme, bilgiye ulaşma, kütüphane alışkanlığı edinme, know-how elde etme yollarını öğreten, yaratıcılığı, girişimciliği, sorumluluk üstlenmeyi, kültür ve sanatla ilgilenmeyi teşvik eden bir kurumdu.

1. Cyrus Hamlin'in kişiliği hakkında ilginç bir yazı için bakınız: Uygur Kocabaşoğlu, "Cyrus Hamlin: Misyoner, Eğitimci, Müteşebbis", *Kebikeç Dergisi*, S. 36, 2013. Cyrus Hamlin'in babasının ikizinin oğullarından birinin adı da Cyrus'tır, diğerinin Hannibal. Hannibal Hamlin 1861-65 yılları arasında ABD Devlet Başkanı olan Abraham Lincoln'un başkan yardımcısıdır.
2. Robert Kolej'in ilk yıllarına ait ayrıntılı bilgi için bakınız: Cyrus Hamlin, *Among the Turks* (1878), *Türkler Arasında, Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri ve Robert Kolej*, Çev. Hasan Yüksel, Meydan Yayıncılık, İstanbul 2011; *My Life and Times*, BÜ Yayınları, İstanbul 2013 (ilk yayınlaması 1893), *Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür*, Çev. Ayşe Aksu, Dergâh Yayınevi, İstanbul 2012; George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollection of Robert College*, BÜ Yayınları, İstanbul 2012 (ilk yayınlaması 1909), *İstanbul'da Elli Yıl (Robert Kolej Hatıraları)*, Çev. Tolgay Kaya, Meydan Yayıncılık 2011; Önder Kaya, *Dünyanın Tam Orta Yerinde Robert Kolej, İmparatorluktan Cumhuriyete Bir Okulun Tarihi*, Kronik Kitap, İstanbul 2022; Mustafa Baykan-Vecdi Çıracıoğlu, *Bilim Yolunda 100 Yıl, Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi*, BÜ Yayınevi, İstanbul 2013 (bu kitapta bana ait bir söyleşi yer almaktadır); John Freely, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University, How An American College in Istanbul Became A Turkish University*, BÜ Yayınevi, İstanbul 2009 (Bu kitabın değerlendirilmesi 22 no'lu dipnotta yer almaktadır).
3. Faruk Pekin, "Özel Yüksek Okulların Devletleştirilmesi Mücadelesi ve Robert'ten Boğaziçine", *Denizlere Çıkan Sokaklar*, Hazırlayanlar: Rıdvan Akar, Hülya Demir, Hakan Koçak, İBB Yayınları, İstanbul 2022, s. 135-153.
4. İlhan Aksoy, "Lozan Antlaşmasında Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar", *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, C. 1, S. 12014, s. 69-87.
5. TC Milli Eğitim Bakanlığı, *Tebliğler Dergisi* (MEB TD) Cilt: 32, 24.3.1969, Sayı: 1547, s. 91.
6. Elçin Macar, Mehmet Ali Gökaçtı, *Heybeliada Ruhban Okulu'nun Geleceği Üzerine Tartışmalar ve Öneriler*, TESEV Yayınları, İstanbul, 2009.
7. ABD'nin Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında açtığı okulların listeleri için şu yayınlara bakılabilir: Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika: Kendi Belgeleriyle*

19. *yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Misyoner Okulları*, İmge Kitabevi, Ankara 2000; İlber Ortaylı, "Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları Üzerine Gözlemler", *TODAİE Dergisi*, C. 14, S. 3, Ankara 1982, s. 88; İlknur Polat, "Osmanlı İmparatorluğu Üzerinde Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme", *Bellekten*, C. VII, S. 203, s. 627-652; Şamit Mutlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar (Doktora Tezi), TC İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 1999; Esra Danacıoğlu, "Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Board Okulları ve Ermeniler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, III, S. 9-10, İzmir, 1999-2000, s. 131-145; Mehmet Can, Hasan Korkut, *Osmanlı Mülkünde Amerikan Okulları*, Yalın Yayıncılık, İstanbul 2013.
8. Keith M. Greenwood, *Robert College: the American Founders*, BÜ Yayınları, İstanbul 2000, s. 88-89.
9. Keith M. Greenwood, agm, s.65; Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXI/I, 2016, s. 1-34 içinde s. 4. Bu makalede RC'nin ilk yıllarına ait ders programları sergileniyor.
10. John Freely, age, s. 152.
11. Önder Kaya, age, s. 57.
12. Zafer Toprak, "Robert Kolej'den Boğaziçi Üniversitesi'ne", *Toplumsal Tarih Dergisi*, S. 321, Mart 2021, s. 42.
13. Mustafa Baykan-Vecdi Çıracıoğlu, age, s. 283.
14. *New York Times*, May 26, 1912, erişim tarihi 14.01.2023.
15. Arzu M. Nurdoğan, "Robert Koleji Mühendislik Okulu (1912)", *Divan: Disiplinler Arası Çalışmalar Dergisi*, C. 14, S. 26, s. 211.
16. Arzu M. Nurdoğan, agm, s. 213.
17. Arzu M. Nurdoğan, agm, s. 217.
18. 18.RKYO'ya ilişkin bir resmi belge TBMM Tutanakları arasında yer almaktadır. Bakınız https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t08/c049/b018/cs_080490180801.pdf
19. Bu konudaki tartışmalar için bakınız: Zafer Toprak, "Türkiye'de Amerikan Üniversitesi Sorunu, Demokrat Parti, Lozan ve Robert Kolej", *Toplumsal Tarih*, S. 120, Aralık 2013, s. 92-97; Cangül Örnek, *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı, Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*, Can Yayınları, İstanbul 2015, s. 242-255.
20. Mustafa baykan-Vecdi Çıracıoğlu, age, s. 86.
21. Özel yüksek okullar mücadelesi için bakınız: Faruk Pekin, agm.
22. Bu konudaki en olumsuz kitap John Freely'nin yazmış olduğu *A History of Robert College* (Robert Kolej'in Tarihi, İngilizce, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, 2 cilt, 415 sayfası yazı olmak kaydıyla 685 sayfa) adlı kitaptır. Yalnızca ABD'li kişilerin anılarına ve Mezunlar Ofisi'nin (*RC Alumni Office*) etnik özellikli, taraflı, anti-komünist belgelerine dayalı olarak, Türkiye'deki ilgili yayınlara hiç yer vermeyen, o sıralar Columbia Üniversitesi'nde bulunan RC Arşivi'ni gerçek anlamda değerlendirmeyen, özellikle okulun BÜ'ye dönüşümünün tartışıldığı yıllardaki Öğretim Üyeleri Kurulu'nun (*Faculty*) toplantı zabitlerini yaratıcı bir tarzda incelemeyen, kolonyalist, misyoner bir tavırla yazılan kitabın özellikle RKYO'nun BÜ'ye dönüşümünü anlatan bölümü bilimsel olmayan, gerçek dışı, önyargılı, öğrenci düşmanı bir yaklaşımla kaleme alınmıştır. Kitabın özellikle 1968-71 yıllarına ait öğrenci hareketlerine ilişkin bölümleri

eski sekreteri Herbert Lane'in Emniyet'ten, Bebek Karakolu'ndan aldığı, gerçekleri yansıtmayan raporları temel alarak yazdığı öğrenci düşmanı notlarına dayandırılmıştır.

1968-71 yıllarını Bebek kampüsünde geçiren 3 kişi (Faruk Pekin, Prof. Nail Satlıgan ve Prof. Semih Koray) kitabın yayınlanmasından hemen sonra *virgül* dergisinin Kasım 2001 sayısında Freely'nin bu öğrenci düşmanı tavrını eleştirip yazdıklarının gerçek olmadığını sergilemişlerdir.

Ne yazık ki bu kitabın hemen hemen aynı uzunluktaki bir versiyonu BÜ rektörü Kadri Özçaldran döneminde, 2009 yılı sonunda *A Bridge of Culture: Robert College. Boğaziçi University, How an American College in İstanbul Became a Turkish University* adıyla BÜ yayınları arasında bastırılıp “Rektörün Yılbaşı Hediyesi” olarak dağıtılıp resmileştirildi. “Tarih”in bilim olarak okutulduğu bir üniversitede, yetersiz bilgi, gerçekdışılık, tarafsız ve bilimsel olmama nedenleriyle tarih bölümünden geçer not alamayacak bu subjektif yayındaki tarihdışı görüşler BÜ'nün resmi tarih görüşü yapıldı. Değişik etkinliklerle, Ermeni Soykırımı konusu dahil her konuda geçmişle yüzleşen BÜ ne yazık ki kendi öğrencisinin geçmişiyile yüzleşemedi.

Aynı konuda olumsuz bir başka yayın da 2022'de Remzi Kitabevi'nin yayınladığı *Boğaziçi'nde yanan Meşale, Robert Kolej'den Günümüze Boğaziçi Üniversitesi'nde Verilen Mücadele*'dir. Kitabın kapağında yazar olarak Nuri M. Çolakoğlu ve Aytaç Demirci adları var. Ancak kitabın künyesinde bir proje yayını olduğu yazılı. Yani kitap para karşılığı yazılmış. Ancak iddiası çok büyük. Kitabı yazdıranlar “BÜ'yü biz yarattık. Orada yaktığımız meşale bugün devam ediyor” demek istiyorlar. Kitaptan amaç belli: bu yazının yazıldığı sırada hâlâ BÜ'de sürmekte olan haklı direnişin sosyal medyadaki prestijinden kendilerine kişisel pay çıkarmak. Kitap gerçekdışı olayları tarihi gerçek olarak gösterme çabası. 50 yıl önceki olaylar üzerinden günümüzde açık ve kapalı sol düşmanlığı yapan bir hayal dünyası.

RKYO'nun BÜ'ye dönüşüm öyküsünü öğrenmeye başlamanın en doğru yolu kurucu rektör Abdullah Kuran'ın *Bir Kurucu Rektörün Anıları-Robert Kolej Yüksekokulu'ndan Boğaziçi Üniversitesi'ne* (BÜ Yayınevi, 2002) adlı kitabını okumak.